

Kaksi uutta uhkatekijää ovat tehneet perinteikkäästä balkaninhevoskastanjan viherrakentajille kyseenalaisen puun. Kastanjanmiinakoi (*Cameraria ohridella*) löydettiin Makedoniasta 1980-luvulla. 1990-luvulla se alkoi levitä erittäin nopeasti eri puolilla Eurooppaa. Ensimmäinen havainto Suomesta on vuodelta 2006. Kastanjanmiinakoi luetaan nykyisin Lounais-Suomessa vakiintuneeksi. Sen toukkien nakertamat käytävät saavat lehdet rusketumaan jo kesällä. Täysikokoinen puu ei tästä sanottavasti kärsi. Vakavampi uhka on kuoren alle iskevä hevoskastanjan syöpä (*Pseudomonas syringae* pathovar. *aesculi*), joka voi tappaa nopeasti isonkin puun. Tämä bakteeritauti on aiheuttanut paljon tuhoja mm. Englannissa. Helsingin Tokoinrannasta sitä löydettiin 2015, ja sairastuneet puut hävitettiin.

Niin harrastajien kuin ammattilaistenkin katseiden tulisi tässä tilanteessa kääntyä myös suvun muihin lajeihin, joita on toistaiseksi istutettu Suomessa hyvin vähän. Itäisen Pohjois-Amerikan lajeista saadut kokemukset osoittavat niiden menestyvän huomattavasti nykyistä kasvuluetaan pohjoisempaan. Suomessa ohion- ja keltahevoskastanja vaikuttavat balkaninhevoskastanjaa talvenkestävämiltä. Löytyisikö niistä kestävyyttä myös uusia uhkia vastaan? Tämä on tärkeä lisäsyy nostaa juuri hevoskastanjat vuoden puusuvuksi.

Jäsenlehtemme Sorbifoliaan toivotaan niin harrastajien kuin ammattilaisten kirjoituksia hevoskastanjoista.

◀Amerikkalaisilla hevoskastanjoilla voi olla yksi-
löstä ja kasvupaikasta riippuen todella loistokkaat
syysvärit. Kuvassa ohionhevoskastanja (*Aesculus
glabra*) tai risteymä Isojoella Kortesiemen taimis-
tolla. Kuva Hannu Kortesiemi 29.9.2017.

www.dendrologianseura.fi

Vuoden puusuku 2019

Hevoskastanjat, *Aesculus*

Jaakko Saarinen

Dendrologian Seura on valinnut vuoden 2019 puusuvuksi hevoskastanjat. Vuoden puusuku on valittu vuodesta 2001 lähtien. Sitä ennen, vuosina 1977–2000, käytiin vuoden puulajeina läpi 24 luonnonvaraista kotimaista puulajia.

Hevoskastanjan suvussa (*Aesculus*) on laskutavasta riippuen kaiken kaikkiaan 12–15 lajia. Hevoskastanjat eivät nimestään huolimatta ole läheistä sukua varsinaisille kastanjoille (*Castanea*). Lähin suomalaisille tuttu suku ovat vaahterat (*Acer*). Sekä hevoskastanjat että vaahterat sijoitetaan nykyään tavallisesti saippuamarjakasvien heimoon (*Sapindaceae*), johon muutoin kuuluu vain lämpimän ilmastoinen kasveja.

Hevoskastanjat ovat sisältämiensä saponiiniin ja glukosidien vuoksi myrkyllisiä, eivätkä pähkinät ainakaan sellaisenaan kelpaa edes hevosten saati ihmisten ravinnoksi. Puuaineen keveys ja pehmeys rajoittavat puutavaran käyttöä, eikä hevoskastanjoilla missään ole suurta metsätaloudellista merkitystä. Hevoskastanjat ovat kuitenkin jo kauan olleet suosittuja koristepuita, ennen muuta näyttävien kukintojensa, mutta myös komean lehdistönsä puolesta. Kookkaimmista hevoskastanjalajeista kasvaa suuria metsä- tai puistopuita; pienimmät jäävät pensaiksi.

Balkaninhevoskastanja (*Aesculus hippocastanum*) on Suomen yleisimmin istutettu hevoskastanja. Kuva Lapinjärven kirkonkylältä 29.5.2011. Kuvat kirjoittajan, ellei toisin mainittu.

Hevoskastanjat ovat helposti tunnistettavia: vastaavia kookkaita, sormilehdykäisiä lehtiä ei ole muilla Suomessa menestyvillä puuvartisilla kasveilla. Useimmat eteläsuomalaiset lienevät olleet hevoskastanjan tekemisissä jo lapsuudessaan; jos ei muuten niin potkiskellen piikkisiä hedelmiä ja isoja pyöreitä pähkinöitä, joita syksyisin putoilee suurin määrin puistojen nurmikoille siellä, missä kookkaita hevoskastanjoita kasvaa. Niitä kasvaa Etelä-Suomessa paljon ja maan keskiossakin nykyisin siellä täällä, suurin piirtein Joensuu – Oulu -linjaa myöten ainakin edullisilla paikoilla ja pensasmaisesti menestyen. Suomessa kohtaa ylivertaisesti useimmin balkaninhevoskastanjan (*Aesculus hippocastanum*), joka on Euroopan ainoa luonnonvarainen hevoskastanjalaji. Sitä on kasvatettu Suomessa tiettävästi ainakin 1600-luvulta lähtien.

Uuden maailman hevoskastanjoista pisimpään Suomessa on viljelty Appala-

keilta kotoisin olevaa keltahevoskastanjaa (*Aesculus flava*, syn. *A. octandra*). Vanhoja keltahevoskastanjoja kasvaa ainakin Arboretum Mustilassa Elimäellä ja Pitkäniemen sairaalan puistossa Nokiolla. Keltahevoskastanjan pienempikokoinen ja läntisempi sukulainen ohionhevoskastanja (*A. glabra*) tuotiin Suomeen viimeistään Mustilan 1993 siemenkeruumatkan tuomisina.

Hevoskastanjoilla on tyypillinen reliktilikasvien levinneisyys: niiden nykyiset kasvialueet ovat jääkausilta säästyneitä jäänteitä aiemmasta, paljon laajemmasta levinneisyydestä, ja ne menestyvät viljeltynä huomattavasti alkuperäaluettaan pohjoisempina. Näin ollen voisi Suomessa kokeilla ennakkoluulottomasti myös kaakoiden Pohjois-Amerikan lajeja teksasinhevoskastanja (*Aesculus arguta*), hurmehevoskastanja (*A. pavia*), huiskahevoskastanja (*A. parviflora*) ja *A. sylvatica*. Suurilehtinen japaninhevoskastanja (*A. turbinata*) kasvoi pitkään Helsingin yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa. Intian, Kiinan ja Kalifornian hevoskastanjalajit ovat kotoisin

Keltahevoskastanja (*Aesculus flava*)
Pohjois-Carolinan Blue Ridgellä
1600 metrin korkeudessa. Syyskuun
viimeisenä päivänä 2017 puut olivat jo
täysin varistaneet lehtensä.

tuntuvasti Suomea lämpimämmästä ilmastosta, mutta niidenkin talvenkesto voi olla oletettua parempi. Joku harrastaja lienee niitäkin jo kokeillut.

Lähisukuiset hevoskastanjalajit risteytyvät lähekkäin kasvaessaan kerkeästi sekä luonnossa että viljelyksillä. Tunnetuin on balkanin- ja hurmehevoskastanjan risteymä eli punahevoskastanja (*Aesculus × carnea*). Suomessa kasvavista ohion- ja keltahevoskastanjoista ehkä huomattavakin osa saattaa olla näiden lajien välistä risteymää ternihevoskastanjaa (*A. × marylandica*). Mahdollisesti Suomessa kasvaa myös japanin- ja balkaninhevoskastanjan risteymää, jättihevoskastanjaa (*A. × hemiacantha*). Risteymiä ei ole helppo tunnistaa. Ylipäätään eri hevoskastanjalajien menestymisestä kaivataan lisää tietoa.

▲ Ternihevoskastanjaa (*Aesculus × marylandica*) on tuotu Suomeen ohionhevoskastanjan (*A. glabra*) nimellä ainakin Mustilan siemenkeruumatkan vuonna 1993. Arboretum Mustila 3.6.2012.

► Punahevoskastanjan (*Aesculus pavia*) kukat ovat yleensä punaiset mutta voivat myös kellertää. Arboretum Mustila 6.6.2016.

